

IMPLEMENTATION OF THE COMMON EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY "IN THE CONTEXT OF ITS MILITARY ASPECT"

Venelin Terziev

National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria
Angel Kanchev University of Rousse, Rousse, Bulgaria;
Higher School of Telecommunications and Posts, Sofia, Bulgaria terziev@skmat.com

Svilen Stefanov

National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria

Vanya Banabakova

National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria

Илија Илиев

National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract: This paper examines the importance and specificities of the common European security and defense policy. The realization of the common European security requires the establishment of a joint European defense. The national security and defense strategies of EU member states are an expression of a concrete implementation of a pan-European policy vision in this area, refracted through the national features of each country. The common stance and purpose of the different countries presuppose cooperation and joint action in the fight against international terrorism, and by virtue of the tasks they perform, intelligence agencies are called upon to play a leading role in this fight.

Keywords: general european policy, security, defense.

РЕАЛИЗИРАНЕТО НА ОБЩАТА ЕВРОПЕЙСКА ПОЛИТИКА ЗА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА В КОНТЕКСТА НА НЕЙНИЯ ВОЕНЕН АСПЕКТ

Венелин Терзиев

Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, България
Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе, България;
Висше училище по телекомуникации и пощи, София, България terziev@skmat.com

Свилен Стефанов,

Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, България

Ваня Банабакова

Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, България

Илия Илиев

Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, България

Abstract: Настоящата разработка разглежда важноста и специфичните особености на Общата европейска политика за сигурност и отбрана. Реализирането на общата европейска сигурност изисква изграждане на обща европейска отбрана. Стратегиите за национална сигурност и отбрана на страни-членки на ЕС са израз на конкретно прилагане на общоевропейското виждане за политика в тази сфера, пречупено през призмата на националните особености на всяка една държава. Общата позиция и цел на различните държави предполагат сътрудничество и съвместни действия в борбата срещу международния тероризъм, като по силата на задачите, които изпълняват, разузнавателните агенции са призвани да играят водеща роля в тази борба.

Keywords: обща европейска политика, сигурност, отбрана.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Положението в света през последните няколко десетилетия се характеризира с динамично трансформиране на международните отношения. Забелязва се тенденция за разбиване на модела на националната държава, доскоро способна да съществува самостоятелно, защото политиката, бизнеса,

сигурността и дори културата се интернационализират, като всяка една от тези сфери става все по-зависима от външни за нея фактори. След края на ерата на двуполусната конфронтация започна разпадане на държави с многонационален народ, появява се тенденция за укрепване на икономическите и политическите позиции на значителен брой държави и на интеграционните им съюзи. Липсата на стабилна държавност в някои страни и региони, появата на енергийна и икономическа криза, световният тероризъм и разпространението на оръжия и наркотици доведе до възникването на кризи и въоръжени конфликти. Важна характеристика на съвременната среда за сигурност е интегрирането на отделните държави и разширяване на сътрудничеството между тях, с което обективно запазват общите си интереси по много проблеми на международната сигурност, включително противодействие в разпространяването на оръжия за масово поразяване, предотвратяване и регулиране на регионални конфликти, борба с международния тероризъм и търговията с наркотици, решаване на остри екологични проблеми с глобален характер, контролиране на миграционните процеси.

Бързо променящата се геополитическа обстановка и необходимостта от справянето с всички заплахи и предизвикателства ясно очертават актуалността на темата за установяване на сигурност на европейския континент, необходимост от многостранно сътрудничество, изграждане на структури в областта на сигурността и въвеждане на клауза за обща отбрана, която да обединява държавите – членки на ЕС.

Обект на изложението е разглеждане на политиката за национална сигурност и отбрана на Европейския съюз. Сигурността е важна характеристика на съвременното общество. Република България е страна с многовековна история и богати културни традиции, но и с уникално стратегическо положение в Европа, дори явяваща се външна граница за Европейския съюз. Сигурността на държавата и по-конкретно националната ѝ сигурност е система от възгледи за осигуряване на сигурността на личността, на обществото и на държавата от външни и вътрешни заплахи във всички сфери на обществения живот. Националната сигурност включва осигуряване на благоприятни условия за икономическо и социално развитие на страната, за съхраняване на глобалната и регионална стабилност, защита на културното, духовно-нравственото наследство, историческите традиции.

Осигуряването на военната безопасност се явява важно направление в реализирането на националната сигурност.

В много страни, включително и в България, рязко се изостри проблемът с тероризма и бежанците, които имат трансграничен характер и застрашават сигурността в света. Това обуславя необходимостта от обединяване на усилията на цялата международна общност, повишаване на ефективността на използваните форми и методи за борба с тази заплаха, приемането на бързи мерки за нейното неутрализиране.

Предмет на настоящата разработка е разглеждане на важността и специфичните особености на Общата европейска политика за сигурност и отбрана. Реализирането на общата европейска сигурност изисква изграждане на обща европейска отбрана. Стратегиите за национална сигурност и отбрана на страни-членки на ЕС са израз на конкретно прилагане на общоевропейското виждане за политика в тази сфера, пречупено през призмата на националните особености на всяка една държава. Общата позиция и цел на различните държави предполагат сътрудничество и съвместни действия в борбата срещу международния тероризъм, като по силата на задачите, които изпълняват, разузнавателните агенции са призвани да играят водеща роля в тази борба.

Едно от важните стратегически направления във военната сигурност на Република България се явява ефективното взаимодействие и сътрудничество с държавите-участнички в НАТО и ЕС. Националната сигурност изисква ефикасно членство в НАТО и ЕС, като предполага активна външна политика на повишени отговорности при спазване на принципите и нормите на международното право, принос към международния мир и сигурност, интеграция и взаимноизгодно сътрудничество, колективни действия, съюзни операции за стабилизиране на конфликтни региони в света, принос в глобалната война с тероризма.

Договорът за приемането на България в Европейския съюз бе подписан на 25 април 2005г. и от 1 януари 2007г. страната ни е пълноправен член на общността.

Членството ни е част от процеса на разширяване на Европейския съюз, което означава разпростиране на институциите на наднационално управление и социализацията на новите страни в управленските структури. Това засяга и техните външни политики в значителна степен, което се изразява и в свързването на европейското разширение с европейския ред и сигурност.

Значението на ОЕПСО за България може да се изрази кратко в две понятия – „сигурност” и „интеграция”. ЕС се стреми да създаде зона на сигурност, стабилност и просперитет в Европа.

Интегрирането на България в процеса на изграждане на Обща европейска отбрана представлява един от аспектите на общата политика на страната ни.

Формирането на политиката на България за принос към Общата европейска политика на сигурност и отбрана (ОЕПСО) би следвало да се базира на разбирането, че по този начин се засилват позициите на страната с оглед интеграционните процеси и ще се позволи вземането на по-активно участие при формирането на зона на стабилност и сигурност в Европа.

Целта на изложението е да се уточни точната роля на ОЕПСО в осъществяването на сигурността и справянето с всички заплахи. ОЕПСО е уникална система за сътрудничество между държавите – членки на ЕС, но чрез запазване на националните интереси в среда на взаимозависимост, систематично сътрудничество, развитие на прагматични и взаимноизгодни отношения.

Поставената цел се конкретизира чрез разглеждане на следните задачи:

- Разглеждане на военния аспект на националната сигурност;
- Исторически преглед на идеята за създаване на сътрудничество в областта на сигурността в рамките на ЕС;
- Реализиране на ОПСО на ЕС;
- Участие на Република България и другите европейски държави в осигуряването на европейската сигурност;
- Съвременно състояние на европейската отбранителна политика – действия от нормативен, организационен и др. характер.

2. ВОЕННИЯТ АСПЕКТ НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ

Сигурността е функционалното състояние на дадена система, което осигурява неутрализирането и противодействието ѝ на външни и вътрешни фактори, оказващи влияние или можещи да въздействат деструктивно на системата (влошаване организационното състояние на системата или невъзможност за нейното функциониране и развитие). Като принцип сигурността подсигурира живота и здравето на физическите лица, държавата, юридическите лица и дейността им, както и бизнеса от страна на потенциални и/или реални заплахи. Високата степен на сигурност на индивида, общността, държавата увеличава възможностите им за развитие благосъстояние. Сигурността е втората стъпка след физиологичните нужди в Пирамидата на Маслоу³⁵⁵. През 1954 г. Маслоу дефинира своята пирамида (йерархия) на човешките потребности, която играе ключова роля за развитието на човешките ресурси и теорията за мотивацията. Пирамидата се състои от следните пет нива като второто е именно - нуждата от безопасност, сигурност и спокойствие. Маслоу вярва, че потребностите от по-ниските нива са по-силни от тези от по-високите и че всяка потребност от по-ниско ниво трябва да бъде сравнително добре задоволена, преди да се премине към задоволяване на потребност от по-високо ниво. Новите измерения на сигурността в съвременното общество обаче се градят преди всичко върху тезата, че тя представлява динамично състояние на човека и обществото, което е налице или липсва в определен момент.

Особеност на понятието „сигурност“ е неговия прекалено широк обхват, позволяващ различни интерпретации в зависимост от схващанията и интересите на засегнатите участници. Широкият обхват на понятието е резултат от това, че идеята за сигурността стои в основата на политическата мисъл през целия период на човешко развитие. Заедно с идеите на политическото мислене се променят и схващанията за сигурността. Особено ярки са тези промени в периодите на големи обществени кризи и конфликти.

Има няколко подхода към изясняване на генезиса на понятието „сигурност“. Исторически най-първото разбиране за сигурност е виждането за сигурността като индивидуално благо. Това схващане за сигурността просъществува най-дълго и обхваща времето на робовладелските и феодални държави. Латинското съществително „*securitas*“ в своята класическа употреба се отнася до състоянието на индивидите и е свързано предимно с вътрешното им състояние. Това състояние е наречено от Цицерон³⁵⁶ „спокойствие“, „освободеност от грижи“, „липса на безпокойство от това, от което зависи човешкият живот“. В по-късни исторически периоди терминът придобива по-широки значения, надхвърлящи схващането за сигурността като индивидуално благо и постепенно започва да се изпълва със социално съдържание. Великата френска революция внася не само в концептуално отношение, но и като практическа политика идеята, че

³⁵⁵ A. H. Maslow, *A Theory of Human Motivation, Psychological Review* 50 (4) (1943):370-96.

³⁵⁶ Марк Тулий Цицерон. *Избрани речи. С., Наука и изкуство, 1983 (Велики оратори).*

сигурността – това е закрилата, която държавата оказва на всеки гражданин за опазване на неговата свобода, собственост, чест и достойнство.

Новата идея за сигурността като колективно благо, което трябва да се обезпечи чрез военни и дипломатически средства, доминира в управлението на държавите след буржоазните революции. Индивидите и държавата се разглеждат като синоними едни на други: индивидите са същността на държавата, както е върно и обратното.

През XIX^{-ти} век и XX^{-ти} век новата идея за сигурността се разширява в три основни направления: Първо, концепцията за сигурност се разширява хоризонтално, т.е. от гледна точка на видовете сигурност. В концепцията за сигурност се включват постепенно военни, икономически, социални, екологически, здравни, демографски аспекти. Второ, от сигурността на националните държави се отива към международните системи или до надхвърлящата рамките на националните интереси външна среда. Така концепцията за сигурност се развива във възходяща посока. Трето, макар и по-малко видимо до първата половина на XX^{-ти} век, концепцията за сигурност се разширява вертикално - върви се от сигурността на нацията до сигурността на отделните индивиди.

Ударението върху последния аспект на промяна на концепцията за сигурността стана видимо след революциите от края на 80^{-те} години в Източна Европа. Бившият чешки президент Вацлав Хавел³⁵⁷ пише: „Сигурността на обществото, региона, нацията и държавата има смисъл само когато е следствие от първична сигурност. Това е сигурността на отделния човек.“. Налага се схващането за необходимостта от преминаване от териториална сигурност към сигурността на хората в техните домове, на работното място или в обществото.

Така историческият преглед показва пълния цикъл на виждането за сигурността – от индивидуално благо през сигурността на нациите - държави, сигурност в международните системи и отново към изначалното предназначение на сигурността, зложено в самата човешка същност като освободеност от грижи от всичко от което зависи човешкото съществуване.

До 80^{-те} години на XX^{-ти} век мисленето относно проблема за националната сигурност е доминирано от дебата между двете основни школи в международните отношения – либерализма и реализма. Привържениците на либерализма са склонни да разглеждат мира като гарант за сигурността. От своя страна, в силно поляризираната обстановка на Втората световна война и последвалата я Студена война, реалистите възприемат сигурността като производна функция на военната сила на страните. Така, понятието „сигурност“ се свива концептуално до мярка за стабилността на баланса на силите или за мощта на държава или група от държави в борбата им за доминираща позиция.

Възприемането на по-широк подход към анализа на сигурността се базира на предпоставката, че понятието трябва да излезе от традиционното си поле на дефиниране като феномен на войната и „наука за заплахата, използването и контрола на военната сила“. В своята теоретична рамка Б. Бузан, О. Уевър и Я. де Вилде³⁵⁸ разширяват дневния ред на изследването чрез “секюритизирането” на определени проблеми в икономическия и социален сектор, както и в сферата на околната среда, като включват военно-политическите измерения, характеризиращи традиционното изучаване на понятието.

Бузан определя секторите при анализа на сигурността по следния начин: военният сектор се отнася до двупластовото взаимодействие между въоръжените офанзивни и отбранителни възможности на държавите, и възприятията им за взаимните им намерения една срещу друга. Политическата сигурност се свързва със стабилността на държавите, системите на управление и идеологиите, които им дават легитимност. Икономическата сигурност засяга достъпа до ресурси, финанси и пазари, необходими за поддържане желаните нива на благоденствие и държавна власт. Социалната сигурност се отнася до устойчивостта на езика, културната, религиозна и национална идентичност, и традиции в рамките на желаните условия за развитие. Екологичната сигурност предполага съхранението на локалната и планетарна биосфера като основната поддържаща система, от която зависят всички останали човешки начинания³⁵⁹.

Съдържание на военния аспект на националната сигурност на България като част от европейската общност.

³⁵⁷ Хавел, В. „Летни размисления“, издателство „Просвета“, 1993 г.

³⁵⁸ Buzan, B., Wæver, O. and De Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, Colo.: Lynne Rienner Pub.

³⁵⁹ Георгиев, Христо. Резюме на монографичен труд „Политика на сигурност на Република България в началото на 21 век: теоретични и приложни аспекти“, изд. „Стопанство“ УНСС, 2011г.; стр.6-8.

Съвременните стратегии в сигурността имат двойно предназначение – вътрешно и външно. Външното предназначение е да създадат прозрачност на политиката на сигурност за съседни държави, партньори, съюзници, да разсеят съмненията за водена агресивна политика или териториални претенции. Вътрешното предназначение на стратегиите е да мобилизират и синхронизират усилията на институциите за да се постигне синергетичен ефект в дейностите по сигурността.

Българската държава няма никакви традиции в създаването на публични документи в сферата на сигурността. Концепцията за национална сигурност³⁶⁰, приета през 1998г. е първият публичен документ, създаден от българската държава от такъв характер. Концепцията изигра своята роля - във вътрешен план до систематизирането на новите принципи на политиката на сигурност, до организирането на дейностите в сигурността, и във външен план - с полагането на основите на прозрачна политика на сигурност, която не създава опасения сред съседните държави и бъдещите съюзници за скрити намерения за реванш или връщане към недемократични форми на управление³⁶¹.

Така приемането през 1998 г. на Концепция за национална сигурност за пръв път даде насока за формулиране на определение за национална сигурност, което намери развитие в нормативната уредба чрез Закона за защита на класифицираната информация и Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“.

Концепцията имаше особено значение за публичното обявяване пред обществото и пред потенциалните ни съюзници от НАТО на ценностите, целите, принципите и механизмите на политиката за национална сигурност. Документът стана основа за разработване на Военна доктрина на Република България и на други стратегически и нормативни документи.

Разработените през 2005 и 2008 г. проекти на стратегии в сферата на националната сигурност не достигнаха до процедура на приемане. Процесът на тяхното разработване обаче даде възможност да бъдат оценени динамиката на националните цели и интереси, промените в средата за сигурност и произтичащите изисквания към политиката за сигурност.

В края на 2010 г. Народното събрание прие Стратегия за национална сигурност. В изследването подробно са анализирани положителните страни и недостатъците на стратегическия документ. Отбелязва се, че полезността на всеки новоприет стратегически документ се проверява по ефектите, които ще произведе в общественото пространство. Трудно могат на настоящия етап да се предвидят позитивните промени, които биха настъпили в сектора за сигурност от приемането на новата стратегия. По-важно е тя да бъде разгледана като задължителен документ, а не като досадна формалност, изисквана за отчитане пред съюзниците от алианса.

Стратегията за национална сигурност формулира цели и задачи, произтичащи от възприетия модел на гарантиране на националната сигурност на страната ни, по които бе постигнат обществен консенсус в края на XX^{ти} и началото на XXI^{ви} век.

Важно е да се знае, че какъвто и модел на сигурност да избере и отстоява дадена държава на определен етап от своето развитие, той не може да бъде абсолютно нов, несвързан с геополитическия контекст, в които държавата е съществувала в продължение на векове. Задължително в този модел присъстват елементи, свързани с географското положение, големина, исторически съседи, ресурсни възможности, геополитически предопределени връзки, технологична, военна и ресурсна зависимост от друга държава/държави/. Всеки модел на сигурност има своите исторически корени. Той е продукт от позитивен и същевременно негативен исторически опит - използване на полезни елементи от предходни исторически модели и отхвърляне на такива, които не са издържали на проверката на историята. Общопризнато е, че съществува голямо несъответствие между възможностите на гарантиране на сигурността на големите и малките държави, което е предопределило различните историческите модели за гарантиране на тяхната сигурност. От гледна точка на сигурността България попада в категорията на „малките държави“, което е предопределило досегашните исторически модели за гарантиране на нейната сигурност. Дилемата на сигурността на „малката държава“ има както негативна, така и позитивна страна. Негативната се изразява в това, че страната постоянно се стреми към повече сигурност, търсейки закрилата на велика сила, като в същото време отчита и възможността закрилата да се трансформира в загуба на автономност. Положителната страна този модел е, че „малката държава“, може да разчита, поради нейната незначителност, че няма да бъде обект на агресия или конфликт от големите държави.

³⁶⁰ http://www.online.bg/Docs/national_security.htm; посетен на 29.07.2015г.

³⁶¹ Георгиев, Х. Резюме на монографичен труд „Политика на сигурност на Република България в началото на 21 век: теоретични и приложни аспекти“; изд. „Стопанство“ УНСС, 2011г.; стр.9-10.

Моделът на сигурност на всяка страна отразява исторически степента на нейната ориентация към света - дали тя следва традиционно отворена или затворена политика; дали постигането на нейните вътрешни или външни цели или елеминирането на евентуалните заплахи се основава на собствени сили или на колективни усилия.

Спецификата на модела на сигурност на Република България е свързана с факта, че става дума за сигурността на малка държава, съществуваща в един от най-сложните геополитически райони на съвременния свят.

Тази специфика се състои преди всичко в това, че националната ѝ сигурност винаги е зависила повече от външно отколкото от вътрешни фактори. Собствената ѝ сила /политическа, икономическа, военна/ не е била достатъчна за да се противопостави при евентуален конфликт на своите съседи.

За по-голямата част от т.н. „малки държави“ възможностите на сигурността във всички досегашни епохи е включвало три алтернативи:

- обвързване на страната с мощна държава като близък съюзник или сателит; незначително и неналожително допълнение към политическите, икономически и военни ресурси на голямата държава /патерналистичен модел на сигурност/;
- балансиране между интересите на различни външни сили и постигане на собствените си цели чрез уравнивояване на тези интереси без политическо и военно обвързване /политика на неутралитет, на необвързаност/;
- политика на изолация като рядко срещан модел, характеризираща се с ниско равнище на обвързаност и взаимодействие с останалите единици в системата на международните отношения /в миналото Бирма, Албания, сега Северна Корея/.

След присъединяването на Република България към НАТО и Европейския съюз (ЕС) стратегията ѝ за сигурност не се ограничава в национални рамки, а представлява част от усилията на нашите съюзници. Рисковете и заплахите за сигурността на Република България и нейните граждани до голяма степен съвпадат или са сходни с тези, които застрашават и други страни от ЕС и НАТО.

Динамиката на съществуващите и на възникващите нови заплахи и рискове за гражданите и обществото от криминален и транснационален характер, изисква нов подход при изработването на стратегията за сигурност със съответната промяна на нейните параметри.

Адаптирането към променящата се среда за сигурност налага ново степенуване на приоритетите в политиката за сигурност, включване на цялостния институционален потенциал на обществото, прилагане на нови форми на взаимодействие между държавата, бизнеса и неправителствения сектор, каквото е публично-частното партньорство. Разширяването на социалния обхват на политиката за сигурност поставя нови предизвикателства пред институционалната координация по вертикала и хоризонтала на йерархичните връзки за управление. Необходимо е институциите и техните структурни звена да действат като интегрирани компоненти на системата за национална сигурност.

Политиките за противодействие на рисковете и заплахите за националната сигурност и гарантиране защитеността на гражданите и демократичните институции са органична част от общите усилия в ЕС и НАТО, които водят до реализиране на визията за единно пространство на свобода, сигурност и правосъдие. Като осъществява стратегическите приоритети по изграждането на една по-стабилна и демократична държава, в която гражданите да се чувстват защитени в упражняването на основните си права и задължения, страната ни едновременно преодолява съществуващите пречки пред по-нататъшното си интегриране в рамките на ЕС и НАТО, както и за по-ефективното включване в органите им за управление.

Стратегията за национална сигурност възплъщава миролюбивия характер и традициите на добросъседство и взаимноизгодно сътрудничество, характеризиращи политиката на нашата страна. Тя е част от усилията на Европейския съюз и НАТО към разширяване зоната на стабилност, сътрудничество и благоденствие посредством неутрализиране на заплахите от тероризма и екстремизма, преодоляване на регионалните конфликти и активно участие в решаването на глобалните проблеми. От особено значение е приносът на страната ни за стабилизиране на междудържавните отношения и прилагането на принципа за ненамеса във вътрешните работи на страните от Балканския полуостров и в Черноморския район.

В частта си, свързана с отбранителната политика, стратегията на националната сигурност на Република България включва следната цел - защита и утвърждаване на националните интереси чрез развитие, усъвършенстване и използване на адекватни отбранителни способности и изграждане на единен комплект оперативно съвместими въоръжени сили, способни да изпълнят целия обем от задачи, породени от тенденциите в развитието на геостратегическата среда на сигурност.

Формирането и осъществяването на отбранителната политика се основава на:

- споделената отговорност за сигурността, адекватното участие и използване на механизмите на колективната отбрана на НАТО и общата политика за сигурност и отбрана на ЕС;
- характеристиките на средата за сигурност, рисковете и заплахите и произтичащите от тях сценарии за използване на въоръжените сили;
- състоянието на отбранителните способности и плановете за тяхното развитие;
- наличните ресурси;
- възможностите за участие в многонационални проекти при активно включване на българската индустрия и изследователски центрове.

Изпълнението на стратегическата цел на отбранителната политика се основава на членството на страната в НАТО и ЕС. Ефективността на нашето членство в тези организации е от огромна важност за максимално оползотворяване на възможностите, които то предоставя.

Приносът на страната към усилията на международната общност в подкрепа на мира и стабилността включва участие в съюзни и коалиционни операции с формирания от въоръжените сили, службите за сигурност и обществен ред и с граждански способности.

Въоръжените сили на Република България осигуряват военната сигурност на страната, участват в колективната отбрана на НАТО и в реализирането на общата политика за сигурност и отбрана на ЕС. Те са гарант за суверенитета, независимостта и териториалната цялост на страната.

Въоръжените сили и институциите, осигуряващи отбранителни способности, съсредоточават усилията си за:

- отбрана на страната;
- развиване, поддържане и предоставяне на необходимите военни и други способности за колективната отбрана на НАТО и общата политика за сигурност и отбрана на ЕС;
- участие в мисии и операции за укрепване на международния ред и сигурност;
- изграждане на нова система на организация, подготовка и използване на доброволен резерв на въоръжените сили за тяхното докомплектоване;
- поддържане и предоставяне на способности, както и формиране на териториален резерв за мирно време в подчинение на областни управители и кметове на общини за подкрепа на населението и защита на националната критична инфраструктура при предотвратяване и ликвидиране на последствията от бедствия и аварии;
- създаване на система за доброволна военна подготовка на български граждани за защита на Отечеството.

Националната отбранителна стратегия определя целите, функциите, задачите, изграждането, развитието и използването на въоръжените сили и отбранителните способности. Развитието на отбранителните способности се анализира и оценява чрез провеждането на периодични прегледи на отбраната или структурите на силите, реализира се с изпълнението на плановете за развитие на въоръжените сили и се отразява ежегодно в доклад за състоянието на отбраната и въоръжените сили.

Приоритет на отбранителната политика е развитие на модерна отбранителна институция, основана на интегрирана система за ефективно управление на отбраната под граждански и парламентарен контрол. Това изисква прилагане на:

- съвременен отбранителен мениджмънт, основан на ефективното използване на финансовия ресурс, осигуряващ връзката между дългосрочното планиране и постигането на зададените резултати, в съответствие с принципите на отчетност и прозрачност;
- планиране, основаващо се на способности и вероятни сценарии за тяхното използване;
- технологично превъоръжаване на системата за отбрана и на въоръжените сили с прилагане на опита от участието в мисии и операции, постиженията и резултатите от изследванията в областта на отбраната;
- подготовка и обучение на хората в отбраната в съответствие със съвременните съюзни стандарти;
- увеличаване на участието ни в структури, програми и проекти съвместно с нашите съюзници и партньори в рамките на агенциите на НАТО, Европейската агенция по отбраната и реализация на програмата на ЕС за изследвания по сигурността и иновации; създаване на максимални възможности за включване на националната отбранителна технологична и индустриална база и изследователски/иновационни способности;

- актуализиране на концепции и доктрини за развитието и използването на военните и гражданските компоненти на системата за отбрана.

Бъдещето на вътрешната сигурност на държавата е неимуемо свързано със зависимостите между вътрешната и външната, както и с вътрешната и военната сигурност, а балансът между тях е залог за стабилността на държавата.³⁶²

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Сигурността в съвременното общество представлява динамично състояние на човека и обществото. Националната сигурност на Република България е система от възгледи за осигуряване на сигурността на личността, на обществото и на държавата от външни и вътрешни заплахи във всички сфери на обществения живот. В нея са формулирани най-важните направления на държавната политика.

Във вътрешен аспект тя се характеризира с функционирането на демократична политическа система със стабилен консенсус по основните външнополитически цели и приоритети, с гарантирането на правовия ред и зачитането на човешките права и свободи, с укрепването на пазарната икономика и осигуряването на устойчиво развитие, както и със защитата на индивидуалната сигурност на гражданите.

В международен аспект средата се отличава с многостранно въздействие на процесите на глобализация и интеграция, интернационализиране на рисковете и предизвикателствата, асиметрични заплахи, нестабилност в отделни региони на света и произтичащата от това трансформация в основните международни организации (ООН, НАТО, ЕС).

За оптимално използване на възможностите и ефективно преодоляване на предизвикателствата на тази среда Република България следва стратегия, основана на нетрадиционни, превантивни и изпреварващи подходи и решения, на координирани и взаимно допълващи се усилия за ангажиране на политическите, икономическите, технологичните, информационните, военните и гражданските ресурси на страната. Тази стратегия отчита неделимата същност на сигурността и колективната среда, в която се гарантира.

Отбраната на държавата е насочена към изграждането и използването на способности за предотвратяване и противодействие на кризи от военен и невоенен характер, застрашаващи националната сигурност и в подкрепа на държавните институции и обществото. Държавата осъществява своята отбрана посредством провеждането на активна и целенасочена отбранителна политика, с която формулира, определя и осигурява постигането на главната цел, мисиите и задачите на въоръжените сили.

Политиката се реализира чрез ефективна и резултатна стратегия за национална сигурност, ефикасно членство в ООН, НАТО и в Европейския съюз. Националната сигурност предполага активна външна политика на повишени отговорности при спазване на принципите и нормите на международното право, принос към международния мир и сигурност, интеграция и взаимноизгодно сътрудничество, както и участие в колективни действия в рамките на НАТО по целия спектър, съюзни или коалиционни операции за стабилизиране на конфликтни региони в света и принос в глобалната война с тероризма.

Отбранителната политика на Република България след членството ѝ в ЕС е насочена към създаването и поддържането на среда за сигурност, благоприятна за осъществяване на националните интереси. Тя е и елемент от цялостната политика за сигурност на страната. Отбранителната политика се провежда в условията на откритост и приемственост в основните приоритети и цели. Тя се реализира в контекста на системата за колективна отбрана на НАТО и членството на България в Европейския съюз.

Отбраната на страната се преориентира към подход, основан на създаване на необходими способности в отговор на рискове и заплахи. Въоръжените сили на Република България като носител на значителна част от тези способности са в процес на динамична трансформация. Основната цел на отбраната - гарантирането на суверенитета, сигурността и независимостта на страната и защитата на териториалната ѝ цялост, се осъществява в контекста на съюзната система за колективна отбрана (НАТО) с пълно ангажиране на националните способности и ресурси.

Основна цел на трансформацията и главна задача на Министерството на отбраната е изграждането на модерна и ефективна система за отбрана и въоръжени сили със способности и състав, адекватни на националните интереси и изискванията на динамичната среда за сигурност. Основните насоки в това

³⁶² *Стратегия за национална сигурност на Република България – февруари 2011г. Министерство на отбраната на Република България – Централно военно окръжие; точка 140-147;*
http://www.comd.bg/sites/default/files/public_files/national_security.pdf

развитие са определени в резултат на проведения в периода 2003-2004 г. Стратегически преглед на отбраната и дефинирани в приетата от XXXIX^{ото} народно събрание дългосрочна визия за развитие на войските и силите 2015г.

Развитието на войските и силите е насочено към гарантиране поддържането на ефективни, боеспособни, многофункционални, модулни и мобилни войскови единици със способности за съвместни действия, за развърщане на територията на страната или извън нея, относително самостоятелни и всеотстранно осигурени.

За осигуряването на националната сигурност, усилията са съсредоточени в постигането на четири основни приоритета:

- трансформация на въоръжените сили за ефективно генериране на необходимите оперативни способности;
- трансформация на процедурите и практиките за формиране и провеждане на политиката за сигурност и отбрана;
- ефективно членство в НАТО;
- интегриране в системата на Европейската политика за сигурност и отбрана.

Най-дълбоки промени през годините претърпява западноевропейския модел на сигурност. Чрез разширенията на основните организации в него, чрез структурните промени вътре във всяка една от тях и адекватното взаимодействие между тях, този модел създава взаимно преплитане на политическите, икономическите, военните аспекти на сигурността, което му осигурява неоспорими предимства при формирането на новата европейска архитектура на сигурността. По същността си това е нов тип система за сигурност - отговорна за решаването не само на класическите проблеми на сигурността като запазването на териториалната цялост и суверенитет на западноевропейските държави, но и успешното решаване на вътрешни проблеми на сигурността – социална и икономическа стабилност и просперитет, културен и етнически интегритет, сигурност и права на човека и т.н.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Държавен вестник. Министерски съвет. Постановление номер 9 от 20.01.2011г. за приемане на Наредба за условията и реда за участие на граждански специалисти от Република България в операции и мисии на международни организации за управление на кризи извън територията на Република България.
- [2] Държавен вестник. Министерски съвет. Наредба за условията и реда за участие на граждански специалисти от Република България в операции и мисии на международни организации за управление на кризи извън територията на Република България.
- [3] Георгиев, Христо. Резюме на монографичен труд „Политика на сигурност на Република България в началото на XX^{вн} век: теоретични и приложни аспекти“; изд. „Стопанство“ УНСС, София, 2011.
- [4] Маринов, Иво, Ст. Стойчев, „Цели на въоръжените сили на Република България като национален принос за изпълнение на стратегическата концепция на НАТО“.
- [5] Министерство на отбраната. Сътрудничество. <http://www.mod.bg/bg/cooperation.html>
- [6] Национална програма „България в НАТО и в Европейската отбрана 2020“ – октомври 2014г. Министерски съвет; <http://www.strategy.bg/strategicdocuments/View.aspx?Lang=bg-BG&Id=932>.
- [7] Стойчев, Стоян. Изследване способностите на НАТО и Европейския съюз в отговор и управление на кризи; София, Военна академия „Г.С.Раковски“; 2015г.
- [8] Стратегия за национална сигурност на Република България – февруари 2011г. Министерство на отбраната на Република България – Централно военно окръжие; <<http://www.comd.bg/bg/content/strategiya-zanacionalna-sigurnost-na-republika-blgariya>>=.
- [9] <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:157:SOM:BG:HTML>.
- [10] Марк Тулий Цицерон. Избрани речи. С., Наука и изкуство, 1983 (Велики оратори).
- [11] Уитни, Н., „Да съживим европейската политика за сигурност и отбрана“, Европейски съвет за външна политика.
- [12] Хавел, Вацлав; „Летни размисления“, издателство „Просвета“, 1993.
- [13] А.Н. Maslow, A Theory of Human Motivation, Psychological Review; 1943.
- [14] Buzan, B., Wæver, O. and De Wilde, J. (1998). Security: A New Framework for Analysis. Boulder, Colo.: Lynne Rienner Pub.
- [15] http://www.online.bg/Docs/national_security.htm.
- [16] http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/1949/index_bg.htm.
- [17] http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_bg.htm.

[18]http://ec.europa.eu/bulgaria/abc/eu_glance/eu_timeline/index_bg.htm.

[19]<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=/EP//TEXT+IMPRESS+20070206STO02783+0+DOC+XML+V0//BG>.

[20]http://ec.europa.eu/bulgaria/abc/eu_glance/treaties_documents/treaties_bg.htm.

[21]<http://geopolitica.eu/drugi-statii/934-evropeyskata-politika-za-sigurnost-istoriya-i-perspektivi>.

[22]<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=uriserv:ai0026>.

[23]http://www.mod.bg/bg/doc/cooperation/EC/EC_erasmus.pdf.